

Familien Schwensen

I slutningen af 1700-tallet boede i Haderslev en mand ved navn Jens Svendsen (ca. 1722-1808). Han havde bl.a. en søn, der senere optræder under navnet Fridrich Schwensen (1760-1829) som herredsfoged i Lollands Nørre Herred og byfoged i Nakskov.

Byfoged og birkedommer Jens Schwensen

Han og konen fik adskillige børn, hvoraf Jens Schwensen (1797-1874) i årene 1828-1867 var byfoged i Nysted og birkedommer i Christiansholms Birk (Ålholm). Han boede i et hus på det sted hvor nu Villa Marina ligger.

Indtil 1917 var byfogeden / herredsfogeden den øverste embedsmand i mange lokale samfund. Han var udnævnt af kongen (regeringen) og virkede som en lokal forlænget arm for myndighederne, en blanding af borgmester, politimester og dommer.

Også Jens Schwensen fik mange børn med sin kone. Her kan nævnes Frederik Schwensen (1830-1886) der drev en manufakturforretning i Nysted, og Sophus Waldemar Schwensen (1833-1897) der gik i faderens fodspor, men kun opnåede at blive byfogedfuldmægtig i Nysted i årene 1867-1897. Han var altså den daglige leder af byfogedkontoret. Han boede i et hus, der hvor nu Jernbanegade munder ud i Adelgade, et hus der blev revet ned, da Jernbanegade blev oprettet som adgangsvej til jernbanestationen. Om denne kancelliråd Sophus Waldemar Schwensen kunne man i

Lolland-Falsters Stiftstidende 7/12 1897 læse:

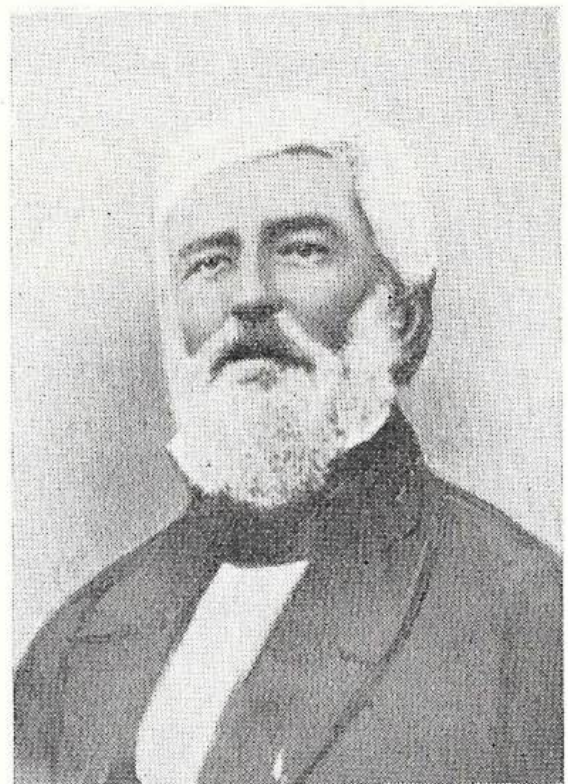
„Kancelliraad Schwensen i Nysted er iaftes pludselig død, ramt af et apoplektisk Tilfælde. Den Afdøde var en i vide Kredse kjendt Personlighed og skattedes højt af Alle som den altid elskværdige og tjenstvillige Mand.

Kancelliraad Schwensen var i en Aarrække Førstefuldmægtig paa Nysted Byfogedkontor, i hvilken Stilling han gjennem de mange Aar, han beklædte denne Plads, fik et stort personelt Kjendskab til Omegnens Befolkning, som han kom til at staa meget nær og mellem hvilken han fandt sig mange Venner, hvilket bedst fremgaar af den enorme Tilslutning, et til Ære for ham arrangeret Festmaaltid fik, den Gang han fratraadte sin Stilling som Fuldmægtig paa Byfogedkontoret.

Han har nu i flere Aar ogsaa været Formand for Skatteligningskommissionen, et vanskeligt Hverv, som han imidlertid har røgtet som Faa. At han ogsaa raadede over sine



Jens Schwensen (Byfoged i Nysted)
(Maleri ca. 1825).



Byfoged, cand. jur. Jens Schwensen.

Medborgeres Tillid viste sig, da han for flere Aar siden med stort Flertal fik Sæde i Byraadet, hvor han med sit personlige Kjendskab til Alle i Kommunen var selvskreven Formand for Udvalget til Alderdomsunderstøttelse.

Endvidere har han i en længere Aarrække været Bestyrer af den herværende Filial af „Falsters Landbostands Sparekasse“. Endelig blev han i Begyndelsen af dette Aar udnævnt til Kirkeværge for Nysted Kirke samt til Kasserer for Havnevæsenet.

Kancelliraad Schwensen var iøvrigt i sit Væsen en stille, rolig Mand, dog ikke uden en vis Frejdighed i sin hele Fremtræden, der var karakteristisk for hans hele Person. Der var over Kancelliraadens Person noget meget tillokkende og indtagende, og dette har, maaske ikke mindst, skaffet ham den store Vennekreds, som han kunde glæde sig over og være stolt af, og som længe vil mindes ham i taknemlig Erindring.”

Aage Grum-Schwensen

En af hans sønner, Aage Grum-Schwensen (1875-ca. 1950) nedskrev omkring 1940 på opfordring af sin nevø sine erindringer om bl.a. barndommen i Nysted i 1880-erne. De kan læses i fuldt omfang sammen med mange andre oplysninger om mennesker i Schwensen-familien i en bog, der udkom i 1946 redigeret af den omtalte nevø, der også hed Aage Grum-Schwensen:

Aa. Grum-Schwensen: Slægten Schwensen fra Gl. Haderslev. (Fyns Tidendes Bogtrykkeri 1946)

Levnedskrivelse

Født 11/3 1873 i Nysted. 1892 Student fra Herlufsholm, 1899 cand. jur. Aftjente derefter sin Værnepligt ved Livgarden; 1900-19 Dommerfuldmægtig ved Gørding-Malt Herreder, 1919-22 Politimester i Nykøbing F. og 1922-31 i Fjends-Nørlyng og Middelsom-Sønderlyng Herreder. 1931 Dommer i Ringkøbing Købstad og Ulvborg-Hind Herreder, Afsked herfra 1942.

Stifter af og Formand for Garderforeningen for Ribe Amt 1912-19, Formand for samme Forening for Lolland-Falster 1919-22, for Ringkøbing Amt 1933-43, Æresmedlem af førstnævnte Forening. Formand for Fredningsnævnet i Ringkøbing Amt. Statens Bestyrer af Felsted Kog. Revisor i Kronprins Frederiks Fond. Medlem af Ringkøbing Byraad 1933-37.

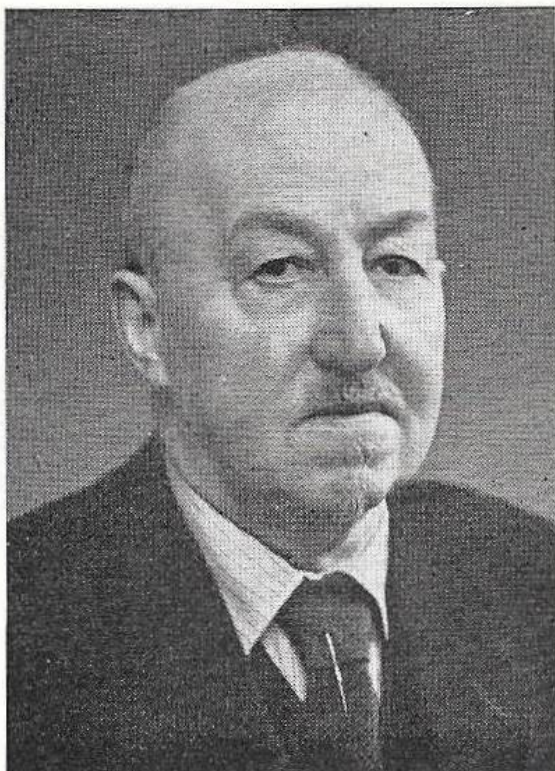
11932 R. af Dbg., 1942 Dannebrogsmænd.

Viborg Stifts Folkeblad skriver 20/1 1931 bl. a.:

„I de otte Aar, Grum-Schwensen har været i Viborg, har de Folk, han er kommet i Forbindelse med, lært ham at kende



Byfogedfuldmægtig, Kancelliraad
Sophus Waldemar Schwensen.



Dommer Aage Grum-Schwensen.

som en dygtig Politimester og privat som en meget interesseret Mand. Det skyldes i særlig Grad Politimester Grum-Schwensens Initiativ, at der for nogle Aar siden atter kom Liv i Turistforeningen, der nu ved hans Bortrejse mister en energisk og god Formand.

Grum-Schwensens store Interesse for historiske Ting har givet sig Udslag paa forskellig Maade, og han var Medstifter, da Historisk Samfund for Viborg Amt blev oprettet for godt et Par Aar siden. Grum-Schwensen har i nogle Aar været Formand for Soldaterforeningen Dannevirkes Viborg-Afdeling.”

Redaktionelle bemærkninger

Det fremgår ikke af bogen hvornår erindringerne er nedskrevne, men det er formodentligt sket kort før bogen udkom. De viste uddrag er dem, der enten

fortæller noget om Nysted eller oplyser om generelle forhold i tiden. Hvis man ønsker at læse detaljer om slægten Schwensen, kan man opsøge dem i bogen, der kan lånes på Nysted Bibliotek.

Teksten er OCR-skannet, og muligvis er ikke alle eventuelle skanningsfejl opdaget.

I slægtsbogen er alle slægtens personnavne forsynet med et nummer, der henviser til deres plads i slægtstræet. Disse numre har jeg fjernet. Overskrifterne er affattet af mig. Enkelte steder findes korte tilføjelser, som er skrevet med brun skrift.

Nysted januar 2016
Erik Damskier



Uddrag af Aage Grum-Schwensens barndomserindringer fra Nysted i årene ca. 1878-1885.

Den 11. Marts 1873 kom jeg saa til Verden som Nr. 4 i en Søkendeflok, der efterhaanden blev til 9. Det forekommer mig, at jeg kan erindre min Farfar, uagtet denne døde i Slutningen af 1874; jeg har et Erindringsbillede om en gammel Mand med et stort, hvidt Skæg, der sad i en Gyngestol i et Hjørne af Stuen og røg paa en meget lang Pibe, der stod paa Gulvet; men muligvis er det ikke et Erindringsbillede, men Produkt af senere Oplysninger om ham.

Min første virkelig reelle Erindring kan jeg datere til den 23. eller 24. September 1878 om Morgenen, altsaa da jeg var 5 ½ Aar gammel Den 23. September blev Nr. 7 i Flokken, min Søster Hilda født, men var det sent om Aftenen eller tidligt om Morgenen? Heraf afhænger Datoen!

Jeg var Aftenen før gaaet i Seng i mine Forældres Soveværelse og vaagnede op med et Skrig, idet der var noget, der bed mig i Benene. Jeg fik i en Fart disse til mig, men kort efter prøvede jeg at strække dem ud igen, men i det samme blev jeg ogsaa bidt i det ene Øre! Jeg kom ud af Sengen i en Fart, men kunde slet ikke finde mig til Rette. Ved mine Raab kom der nu en gammel fed Kone med et Lys og sagde, at jeg skulde være rolig, for jeg havde lige faaet en Søster.

Ved Lyset opdagede jeg, at min Seng - og et Par Stykker til - var flyttet ind i vor Spisestue, og at der i min Seng var anbragt 4 Hunde (en gammel Hunhund med 3 store Hvalpe). - Flytningen var jeg sovnet fra, og Hundene var formentlig søgt op i Sengen af sig selv! Den fede Kone var Byens Jordemoder, Madam Holm.

Skuepladsen for de første Barndomsaar.

Den lille Torneroseby, Nysted, en af Landets ældste, maaske den ældste Købstad, er vokset op i Ly af Aalholm Slot, der oprindeligt var en Fæstning til Værn mod Venderne. I min tidligste Barndom var dette



Nysted. Algade.

Slot forfaldent og lignede en rigtig gammel Sørøverborg, men dens Stil blev fuldstændig ødelagt ved en Ombygning i Aaret 1884, som Grev Frederik Raben-Levetzaus amerikanske Kone fik Lov at ordne. Røverborgen blev forvandlet til en friseret Puddel!

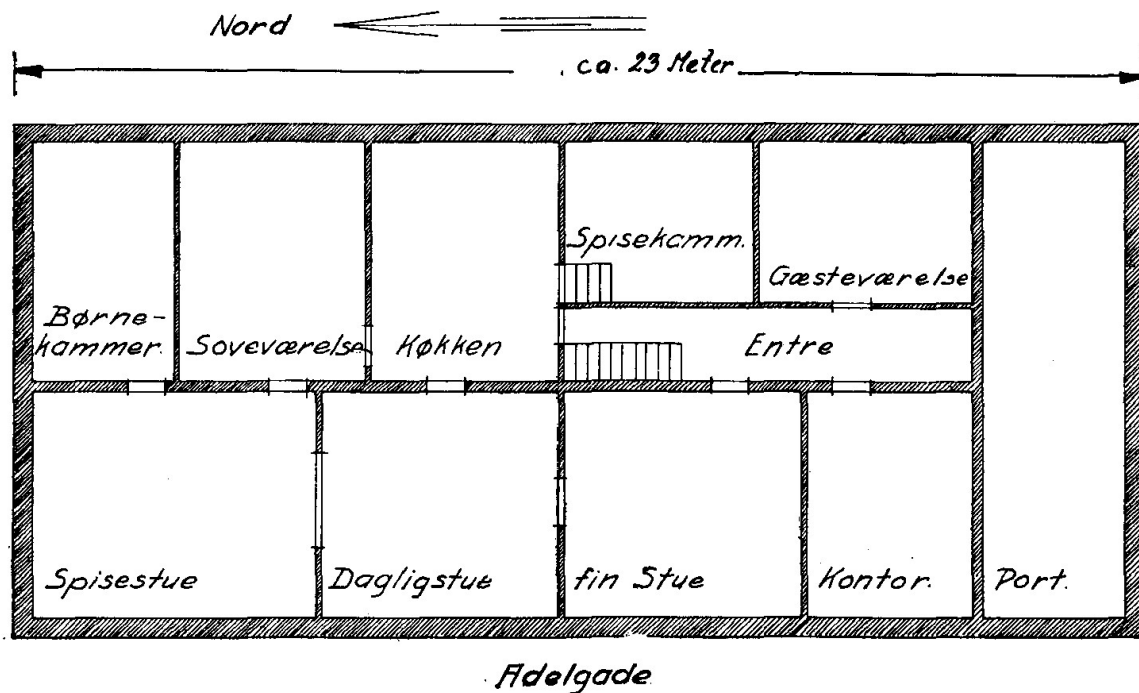
Der skal ogsaa i Byen have været et Franziskanerkloster, men af dette er alle Spor forsvundne. Derimod har den lille By en efter Forholdene ualmindelig stor Kirke, og denne er meget smuk; dens høje slanke Spir maaske det skønneste i Danmark. Jeg har i hvert Fald ikke truffet noget skønnere.

I ganske samme Stil, men betydeligt mindre Format fandtes endnu to andre Kirketaarne, nemlig i Radsted ved Saksøbing og i Kippinge paa Falster. Sagnet fortalte, at disse tre Taarne var opført af 3 Søstre, hvoraf den ene var skæv. Som Følge heraf var ogsaa det ene Taarn skævt! Der kunde dog aldrig blive Enighed om, hvilket Taarn, der var det skæve, og nogle hævdede, at de var skæve alle tre! I Ly af denne vældige Kirke laa der en Samling smaa og for det meste fattige Huse, mange af dem helt dækkede af Slyngrøser. Det hele var en stor Idyl.

Barndomshjemmet

Omtrent midt i Hovedgaden og lige ud for Gaden ned til Slottet laa mit Barndomshjem. Ja, ikke mit Fødested! Dette var skraas overfor paa den anden Side Gaden. Medens min Bedstefader levede, var Barndomshjemmet hans Bolig. Efter hans Død overtog min Fader det, og mit Fødehjem blev solgt, revet ned, og dets nye Ejer, den norske Professor og Digter Andreas Munch, lod der opføre en Villa i italiensk Stil med fladt Tag og Væggene smykkede med Guirlander og Vaser i Frescomaling. Den virkede i den lille By som en knyttet Næve i et øje, men Tidens Tand har dog nu tonet den noget ind i Omgivelserne.

Barndomshjemmet er ogsaa forsvundet! Da Byen skulde have Jernbane, blev Stationen bygget lige bag ved vor Have, og denne blev forvandlet til "Jernbanegade". Nogle enkelte Træer har faaet Lov at staa og er nu det eneste, der minder om den Familie, der i min Barndomstid var Byens største (i Antal) og en af de mest ansete. Siden min Faders Død i 1897 har ingen af Familien boet i Byen.

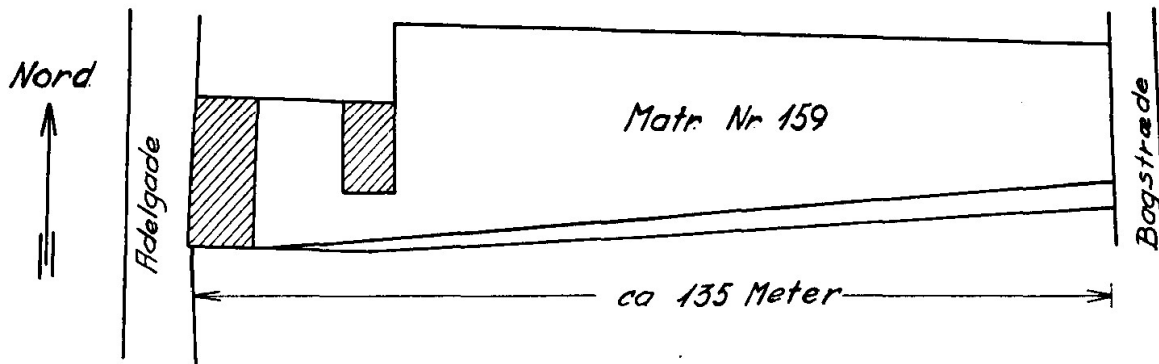


Plan over Kancelliraad Schwensens Hus (efter Hukommelsen).

Barndomshjemmet! Ja, det var et Paradis for os mange Søkende, og for mit Vedkommende varede den paradisiske Tilstand lige til Sommeren 1885. Det var jo et helt Kongerige, vi havde at raade over. Tænk jer engang: Et langt eet-etages Hus med 8 Vinduer ud til Gaden og desuden en bred Portindkørsel, alle Stuerne vendende mod Sydvest. Midt i Porten var Indgangen, der førte ind til en Entré, der løb gennem omtrent Halvdelen af Husets Længde. Til venstre herfra var Indgangen til min Faders Kontor. Dette havde kun denne ene Dør og var saaledes isoleret fra den øvrige Lejlighed. Længere fremme i Entreen var der Indgang til den øvrige Lejlighed, og her laa nu 3 to-Fags Stuer paa Rad, først den "røde Stue", der var den fineste, saa Dagligstue og endelig Spisestue, der var den største, og som tillige fungerede som Børneværelse.

Til højre fra Entréen var der en Dør ind til et Gæsteværelse (eller Lærerindeværelse). Umiddelbart bag Indgangen til den røde Stue gik Trappen op til Loftet; ved Siden af Trappen var der en smal Passage, for Enden af hvilken, der var en Dør ind til Køkkenet. Under Trappen var indrettet et "Kosterum". Døren hertil kunde lukkes med en Hvirvel, og det brugtes til at indespærre uartige Drengene i paa ubestemt Tid! Fra Køkkenet var der ved Siden af den nævnte Dør en anden, indenfor hvilken der førte en Trappe op til Spisekammeret; under dette var der en Kælder. Dette Spisekammer laa altsaa mellem Gæsteværelset og Køkkenet. Endvidere førte en Dør ind til Dagligstuen, een ind til Sovekammeret og een ud til Gaarden. Bag mine Forældres Soveværelse var et meget lille Kammer.

Paa Loftet var der i min tidligste Barndom et Par Værelser kun forsynede med Tagvinduer, og som blev brugt til Pige-kammer og af de ældre Børn. Jeg erindrer, at Otto og jeg en tidlig Sommermorgen var krøbet ud gennem Tagvinduet og havde arbejdet os op til Husmønningen. Vores gode Ven, Skomager Brun, kom ud i sin Gaard og blev ganske forfærdet; han turde ikke raabe af Frygt for, at vi skulde falde ned, men vi saa ham og raabte: "Kan du se os, Brun! Halløj" Saa gav han sig til at skælde ud efter Noder og raabte, at vi straks skulde gaa ned. Det viste sig at være meget vanskeligere end at komme op, men det lykkedes, og han sagde senere, at han aldrig havde været saa glad, som da han saa vores smaa Rumper forsvinde ind af Tag-vinduet. Vi var vel 5 og 6 Aar dengang.



Kortet viser Byfogedfuldmægtig Sophus Waldemar Schwensens Ejendom i 1875. De med Skravering angivne Bygninger bestaar af det Ca. 23 m lange Forhus ved Adelgade samt det i Erindringerne omtalte Udhus. Det smalle, kileformede Areal langs Grundens Sydside afhændedes i 1875 af Fuldmægtig Schwensen til Ejeren af Naboejendommen, Hattemager Nielsen. Fuldmægtig Schwensens Grund (Matr. Nr. 159) havde herefter en Størrelse af 8431 \square Alen [ca. 3285 m²]. Saafremt Ejendommen - som nævnt i Erindringerne - har haft en samlet Størrelse af Ca. 1½ Td. Ld., maa Fuldmægtig Schwensen derfor tillige have ejet en betydelig Del af Nabogrunden mod Nord (Matr. Nr. 157). Dette er ikke nærmere undersøgt. I 1912 blev Jernbaneanlægget anlagt fra Bagstræde til Adelgade igennem hele Havens Længde og Bygningerne nedrevet. (Udg.'s Anm.)

Naar man gik gennem Porten, kom man ind i en stor Gaard, vel nok 2½ Gang saa bred som selve Huset. Den var delyis brolagt, men i Midten var der en lille gruset Plads og midt i denne et Valnøddetræ. Langs den nordre Side af Pladsen var bygget et Udhus indeholdende: Latrin, Svinesti (over denne Hønsehus), Stryge- og Rullestue, Vaskehus og endelig Brændselsrum. Mellem Stuehuset og Udhuset var der et Sengelad - to store Træbukke, over hvilke der laa 6 a 8 store Lægter. Herpaa anbragtes Sengetøj til Luftning og Bankning.

Naar det ikke benyttedes hertil, indgik det som en Hovedbestanddel i vore Lege, var snart Skib, snart Fæstning og meget andet. Saadanne "Lad" kendes vist slet ikke mere. Langs hele den østre Side et hvidmalet Stakit ind til Haven og mod Syd en overdækket Møddingskasse og en stor Del af Aaret to vældige Stabler kløvet Brænde. Mellem disse og Valnøddetræet en overdækket Brønd med Pumpe. I denne Gaard vrimgledede det med Høns og Duer, og en stor Del af Efteraaret ogsaa med Ænder. I Svinestien gryntede fra om Sommeren til hen i November een eller to Grise, og straks efter at de var slagtede, blev de erstattet af 6 å 8 Gæs, der saa blev fedede til Julen.

Haven

Men det allerbedste var dog Haven. Denne havde næsten den dobbelte Bredde af Huset, idet Fader havde købt Havejorden fra Naboejendommene til begge Sider. Den gik ned til en Vej, der hed Bagstrædet, og var Ca. 1½ Td. Land stor.

Haven var ligesom delt i 3 Afsnit. Først en Blomsterhave: Lige for Indgangen en Græsplæne med en mægtig Rødtjørn i Midten. I Hjørnet til højre stod et meget stort Elmetræ, under hvilket der var et Stenbord med Bænke om. Dette Træ egnede sig særligt til Klatreøvelser, og et Stykke oppe i det i en Grenkløft groede der en ret stor Stikkelsbærbusk.

Til venstre var der andre Græsplæner med et Lindelysthus og et Kirsebærtræ, der var det højeste Træ i Byen, og som i Forbindelse med Kirken blev brugt som Sømærke for Indsejlingen til Byen. Fra Toppen af det kunde man se til Gedser, ja se, naar Dampskibene til Tyskland sejlede ind eller ud. Dette Træ var altid meget rigtbærende, smaa, helt sorte og meget søde Bær, og vi Drengene har tilbragt mange Timer i

dets Top. Endvidere var der et stort gammelt Valnøddetræ og en Mængde Blomsterrabatter med højstammede Roser og Fuchsia (Mors Yndlingsblomst). Østen for Blomsterhaven kom der saa et meget stort Stykke Køkkenhave; midt gennem denne løb en Gang med Frugttræer paa begge Sider, langs Syd-siden gik en anden Gang med Ribs og Solbær samt Blommetræer.

I denne Del dyrkedes alle Slags Grøntsager. Den afsluttedes med 4 store Kastanietræer; disse var plantede (eller rettere saaede) af Fader og 3 af hans Brødre. I det ene af dem boede der altid en Uglefamilie. Under disse Træer var der en gruset Krocketplads, og mellem to af Træerne var ophængt en Gyngel. Længst mod Øst kom saa tredje Afdeling, kaldet "Lunden". Det var lavere og noget sumpet Jord; jeg kan erindre, at dette Stykke har staaet helt under Vand i regnfulde Perioder. Det var beplantet med et Nøddekrat og nogle Naaletræer.

I denne Have var der Masser af Sangfugle og som anført en Uglefamilie. Desuden Muldvarpe og Pindsvin og i strenge Vintre tit een eller to Harer i Kaalbedene. Ja, det var et Paradis, og der blev tit og ofte spist af den forbudne Frugt - for saadan var der ogsaa, men Straffen blev aldrig ret haard!

En stor børneflokk - 9 i alt

I disse idylliske Omgivelser stod altsaa min Vugge - ja, dengang brugte man Vugger! Og i mit Hjem gik den ustandseligt. Selv har jeg mange Gange siddet og vugget en af de yngste, saa denne var ude i en frygtelig Brandstorm. Mærkværdigt, at de kunde taale det. Jeg ved ikke, om det er fra mit Hjem, at den Vittighed stammer, at Ungen i Vuggen pludselig rejser sig op og raaber: "Hvordan Fanden er det dog du vugger?" Men det kan med Rette have været der.

Ophavet til dette Kuld af raske Unger var By- og Herredsfuldmægtig Sophus Waldemar Schwensen og Othilia Caroline Axelline Vilhelmine, f. Grum. Ja, han hed virkelig Sophus med ph og Waldemar med dobbelt W! Og hun havde virkelig alle de fæle ine-Navne.

Hvordan traf Fader og Moder saa hinanden? Jo, i Krigsaarene 1863—64 blev der indrettet et Lazaret for Saarede paa Aalholm Slot. Min Bedstemoder, der da var Justitsraadinde og Byens fornemste Dame, ledede dette sammen med Grevinden. Til dette Hospital kom min Moder som Sygeplejerske. Det opdagedes, at hun var noget i Familie med Bedstemoder. Desuden passede hun min Farbroder Harald, der havde mistet et Ben i Krigen. Som en Følge deraf kom hun en Del i mine Bedsteforældres Hjem i sin Fritid, og Resultatet blev, at samtlige Brødre Schwensen - undtagen den ældste, der var gift - forelskede sig vildt i hende. Af de 5 Bejlere valgte hun den ældste og kønneste, min Far.

Var hun da en Skønhed? Ingenlunde. Var hun rig? Hun var fattig som en Kirkerotte. Om "Grum"erne hed det, at i den Familie var alle Mandfolkene smukke og alle Kvinderne grimme. Der gaves dog Undtagelser til begge Sider. - Jeg var selv en Undtagelse.

Nej, men Mor havde Charme. Hele Livet igennem gik hun ind i Folk med Træske paa. Alle, hun kom i Berøring med, blev hendes Venner. Og saa havde hun et vældig godt Humør, saalænge hendes Kræfter holdt.

Den tidligste Barndom.

Vi blev dresserede i Frihed. Efter at have faaet en stor Portion Øllebrød eller varm Mælk med Rugbrødstumper i blev vi lukket ud i Gaard og Have og passede os selv. Min ældste Broder, Jens Emil, blev naturligtvis min Barndoms Helt. Det var ham, der maatte finde paa. Og min ældste Søster Olivia blev min Skræk. For hun slog nogle kraftige Lussinger.

Vi legede "Hest". To af os blev spændt for en gammel Trækkevogn, en tredje var Kusk. Der var altid et stort indledende Skænderi om, hvem der skulde være Kusk, det vilde vi alle.

Vi spillede Klink, og hver havde sin store Knappepose med "Janter" og "Toerter". Engang var der en af os, der havde faaet en Mængde vældig fine Toerter med Krone paa. Det viste sig, at han havde skaaret alle Knapperne af Bedstefaders Uniform, som endnu opbevaredes i et Skab paa loftet. Knapperne blev dog hurtigt konfiskerede af det faderlige Ophav.

Vi trillede med Tøndebaand og snurrede med Top. Der var et halvgalt Individ, der hed Drejerpeter, der lavede de fineste Toppe i Verden, og vi fik de herligste Piske ved vor gode Ven, Skomager Bruns Hjælp.

Skomager Brun maa have et lille Kapitel for sig:

Han var paa Alder med min Fader og boede i det andet Hus Syd for vort sammen med en gammel Moder og en Søster, Karen, der var ligesaa sur, som han var god. Han var ugift og holdt meget af os Børn, og næsten dagligt smuttede vi ind og aflagde ham et Besøg paa hans Værksted, hvor han arbejdede med tre Medhjælpere - 2 Svende og 1 Lærling. Om Dagen sad de ved Siden af hinanden med Front mod Vinduerne, men naar det mørknede, rykkede de sammen om et lille firkantet Bord, paa hvilket der var anbragt en Lampe omgivet af 4 store Glaskugler fyldt med Vand. Det gav et underligt, trolddomsagtigt Skær over hele Rummet. Jeg kan godt huske, at jeg til at begynde med var bange for at komme derind paa den Tid, men senere nød jeg ganske ubevidst Stemningen og kom der meget tit.

Værkstedet laa i en Bagbygning. For at komme dertil maatte man ind gennem Forhuset, der var delt med en smal Gang, saaledes at der til højre var en Stue, hvor den gamle Madam Brun sad, til venstre en lille Legetøjs- og Broderiforretning, der var Karens Domæne. Karen forsøgte tit at hindre Indgangen, idet hun, naar hun saa os, kom ud og sagde, at i Dag havde "Frederik" ikke Tid. Jeg lærte dog snart at narre hende, idet jeg, naar jeg vilde ind i Fæstningen, først gik et Stykke sydpaa ned ad Gaden, vendte om og saa tog den i Trav ind gennem den smalle Gang.

Naar man var kommet ind i Værkstedet, varede det aldrig længe, før Mester eller en af Svendene spurgte: "Vil du ha' en Toøre?" Svaret var altid ja. og naar man gik hen for at modtage den, fik man et Glasstump stukket ud. Der brugtes en Masse Glasskaar til at slibe Saaler glatte med. Det var en staaende Vitighed, der stadig morede dem, og de troede, at de stadig narrede os, men det var lige omvendt. Det var os, der narrede dem. For at holde Spøgen gaaende maatte de jo hver 5te eller 6te Gang stikke en virkelig Toøre ud, og det vidste vi.

Men Brun var en herlig Mand, altid god mod os. Undertiden faldt jeg ogsaa ind i Stuen for at besøge den gamle Kone, der altid sad paa samme Plads i en gammel Gyngestol. Hun lignede en Mumie, og undertiden var man i Tvivl om, hvorvidt hun var levende eller død. Men naar man havde været der et Øjeblik, lød det: "Mig faa Lov og spørge, hvem er den Mand", og naar hun havde faaet Besked herom: "Ak ja, nu har jeg siddet her i 69 Aar som Enke, men jeg har altid siddet paa mit eget, og jeg har altid svaret enhver sit, og Frederik har altid været en god Dreng. Jeg har lagt to Mænd i Jorden, men jeg har ligefuldt beholdt mit Hus, min Jord og mit Gods. Det Bord, som staar der med Knæ og Kløje (Klove), det har jeg faaet til mit Bryllup af Etatsraad Dahlerup, som jeg tjente tro i 15 Aar, ja jeg har s'mænd saa. Ak ja." Blev man siddende lidt længere, vaagnede hun atter op, og saa fik man Historien om igen. Hun blev 96 Aar.

Brun og Far konkurrerede skarpt paa Omraadet: tidlige Grøntsager. Det var næsten altid Brun, der vandt! Og saa havde han i sin Have en Slags Blommer, som der ikke fandtes Mage til andet Sted, han kaldte dem "Spilleker". De var vel nok gode.

Kærlighedsforholdet mellem ham og os Søskende var saa stort, at min Broder Otto altid vilde have ham bedt med til sin Fødselsdag. Han, Otto, havde dog en endnu kærere Ven, en gammel Købmandskusk, der gik under Navnet "Beckers Jørgen". Men hos Skomager Brun fik vi altid de fineste Læderremme til vore Piske, og saa kunde vi spille Top fra den ene Ende af Byen til den anden.

De hjælpende hænder

Om Vinteren lavede vi Glidebaner paa Rendestenene og lærte iøvrigt tidligt at løbe paa Skøjter, ligesom vi om Sommeren meget tidligt lærte at svømme. Fader tog os med ud at bade, saa snart vi kunde klæde os selv paa.

I min tidligste Barndom blev jeg engang borte. Mine ældre Søskende havde fundet paa en eller anden Utskekestreg, som de syntes, jeg var for lille til at deltage i, og min Søster Olivia ordnede da den Side af Sagen ved at lukke mig inde i Kælderen.

Om hun ganske glemte dette eller ikke har turdet tilstaa, ved jeg ikke, men der kom da et Tidspunkt, hvor jeg blev savnet, og en større Eftersøgning blev sat i Gang. Men der var ingen, der tænkte paa at søge i Kælderen, først hen paa Aftenen, da en Pige havde Ærinde dernede, blev jeg fundet sovende paa Trappen med et stærkt forbrølt Udseende. Jeg var da kneben to Aar og havde siddet i Kælderen fra Kl. 2 til 7! Selv husker jeg dog ikke denne Begivenhed.

Til Husholdningen hørte foruden Familien altid to, undertiden tre Tjenestepiger. Lønnen var jo ikke stor dengang, og om Vinteren kunde en Pige næsten have fuld Beskæftigelse ved at passe de mange Kakkellovne og gøre Lamper i Stand, en Hængelampe i hver Stue og desuden en Del Stålamper, der kun brugtes ved festlige Lejligheder.

Mange af disse Piger blev i flere Aar og regnedes næsten til Familien. Desuden var der næsten altid en Sypige beskæftiget med at lappe Tøj eller sy om, og saa kom der en stakkels Idiot, "Girengak", der bar Vand og Brænde ind. Han led af Ligfald og kunde somme Tider faa stærke Raserianfald, saa maatte vi gemme os for ham. Engang fik han fat i Valdemar og var da lige ved at slaa ham ihjel.

Han friede til alle Pigerne efter Tur, men kunde ikke tale rent, udstødte kun nogle uarticulerede Lyde med "gu" og "ga", deraf Øgenavnet "Girengak" eller "Girumgak". Frieriet indskrænkede sig derfor altid til "Gu, ga det være os to?".

Han var meget forfængelig, og engang, da vi havde Storvask, bildte vi ham ind, at nu skulde han være Konge af Sverige; saa malede vi ham blaa i Ansigtet med Blaaelsesposen og bandt en stor Klokke i hans Frakkeskøder, hvorefter han løb hele Byen rundt og fortalte, at han var Konge.

Ja, Fuldmægtigens Dreng var de uartigste i Byen, men det var der ingen, der undredes over, for der gik endnu Ry af det forrige Slægtleds Bedrifter.

Endelig var der Gustav. Han var Svensker og hidsig som bare Pokker. Men han var Fars Factotum, passede Haven, savede og huggede alt vort Brænde, fejede Gade, rensede Latriner, kort sagt gjorde alt, hvad man forlangte af ham.

Skolegang / undervisning

Jeg kom meget tidligt i Skole. Saa vidste man da, hvor jeg var saa længe. Mon jeg var fyldt 4 Aar? I hvert Fald var jeg ikke meget over. Det var hos Frøken Anna Klingenberg. Hun var Søster til Onkel Fritz's Kone og regnedes til Familien. Jeg fulgtes derhen med mine to ældre Søstre. Straks vi kom ind i Stuen, rejste en halv Snes Piger, der sad rundt om et langt Bord, sig op og raabte i Munden paa hinanden: "Maa han sidde ved Siden af mig!" Aldrig senere har jeg været saa feteret som Mandfolk. Naa, jeg blev anbragt, og der faldt Ro over Vandene. Nogle skrev paa Tavler, andre læste op, jeg kedede mig. Til sidst blev det uudholdeligt. Jeg kravlede ned under Bordet og kneb Pigerne i Benene. De skreg! Saa blev jeg halet frem trods en kraftig Modstand og anbragt i en Krog med Ansigtet ind mod Væggen. Det var min første Skoledag! Der blev jeg ikke ret længe, saa fik vi Privatlærerinde!

Skovrider Kann, Aalholm, havde en Del Sønner, hvoraf den yngste var paa Alder med min ældste Broder. Desuden en Datter, Therese, paa Alder med min ældste Søster. Der blev nu truffet den Ordning, at

Skovrideren antog en Privatlærer for Sønnerne, og min ældste Broder gik i Skole der, medens Fader antog en Privatlærerinde, Frøken Jespersen, til mine to Søstre, Olivia og Mimi, samt Therese Kann, og i denne Skole kom jeg som 4de Hjul!

Uh, hvor var hun striks! Men, hvor var hun dygtig. Hun bankede os i Hovedet med sit Fingerbøl, og det gjorde nederdrægtig ondt. Jeg var et Hold for mig selv. Pigerne begyndte straks paa baade Tysk og Fransk, medens jeg blev sat rigtig ind i Begyndelsesgrundene. Men en Dag opdagedes det ved et Tilfælde, at jeg kunde ogsaa mine Søstres Lektier; jeg havde lært dem ved at høre efter, og saa blev jeg betragtet som et Geni af Frøken J., og det blev allerede da besluttet, at jeg skulde studere. Ak, hvor jeg gjorde de store Forhaabninger til Skamme!

Hvorlænge denne Skole varede, husker jeg ikke, formentlig 2 à 3 Aar. Saa skulde Frøken J. giftes. Hun var blevet forlovet med 2den Fuldmægtigen paa Dommerkontoret, Viggo Reimer, og denne var nu blevet 1ste Fuldmægtig paa et Dommerkontor i Nakskov. Han blev en stor Mand i denne By og endte som Bankdirektør.

Den private realskole

Paa samme Tid begyndte den lille By at drømme Storstadsdrømme, og der blev oprettet en privat Realskole. Et Ægtepar, Jacob og Marie Brandt, der vistnok havde forsøgt sig andre Steder i Forvejen, startede en Skole, hvor de selv var de eneste Lærerkræfter, saa der kunde jo kun blive to Klasser. De gjorde et meget forhutlet Indtryk, og det gik ikke godt og varede vist heller ikke ret længe.

Her kom jeg til at sidde ved Siden af Julius Danielsen, der var meget ældre, men meget dum. En Dag kom han hen til mig og udbrod fuld af Begejstring: "Du, Aage, jeg er bleven Degter!" "Saa!" "Ja, nu skal du bare høre", og saa fremdrog han et Stykke Papir, hvorpaa han havde nedskrevet følgende 3 Vers:

"Smørrebrød med Laks,
Petter! To halve Bajre straks!"

Det fandenivoldske:
"Fille, fille, kuras,
skær Rumpen af vor Mads."

og endelig det meget elegiske:
"Jeg tror for vist,
jeg dør til sidst."

Trods mine stærke Opfordringer til at gaa videre blev det aldrig til mere. Men han blev en meget duelig Tømrer!

I Skolen gik ogsaa Andreas Schönfeldt. En Dag, da han havde set to Piger forsvinde ind paa Das, fik han pludselig den bizarre Idé, at han vilde kigge ind til dem. Men Vinduet til dette Rum sad netop over Renselaagen. Da han var kommet op paa denne, gled Laagen, og han forsvandt pludselig i Dybet! Hvor saa han ud, da han kom op! Det kan ej beskrives, det skal ses! Han maatte hen under Pumpen, og jeg blev sendt til hans Hjem for at hente Skiftetøj.

Livet i byen / diligencen

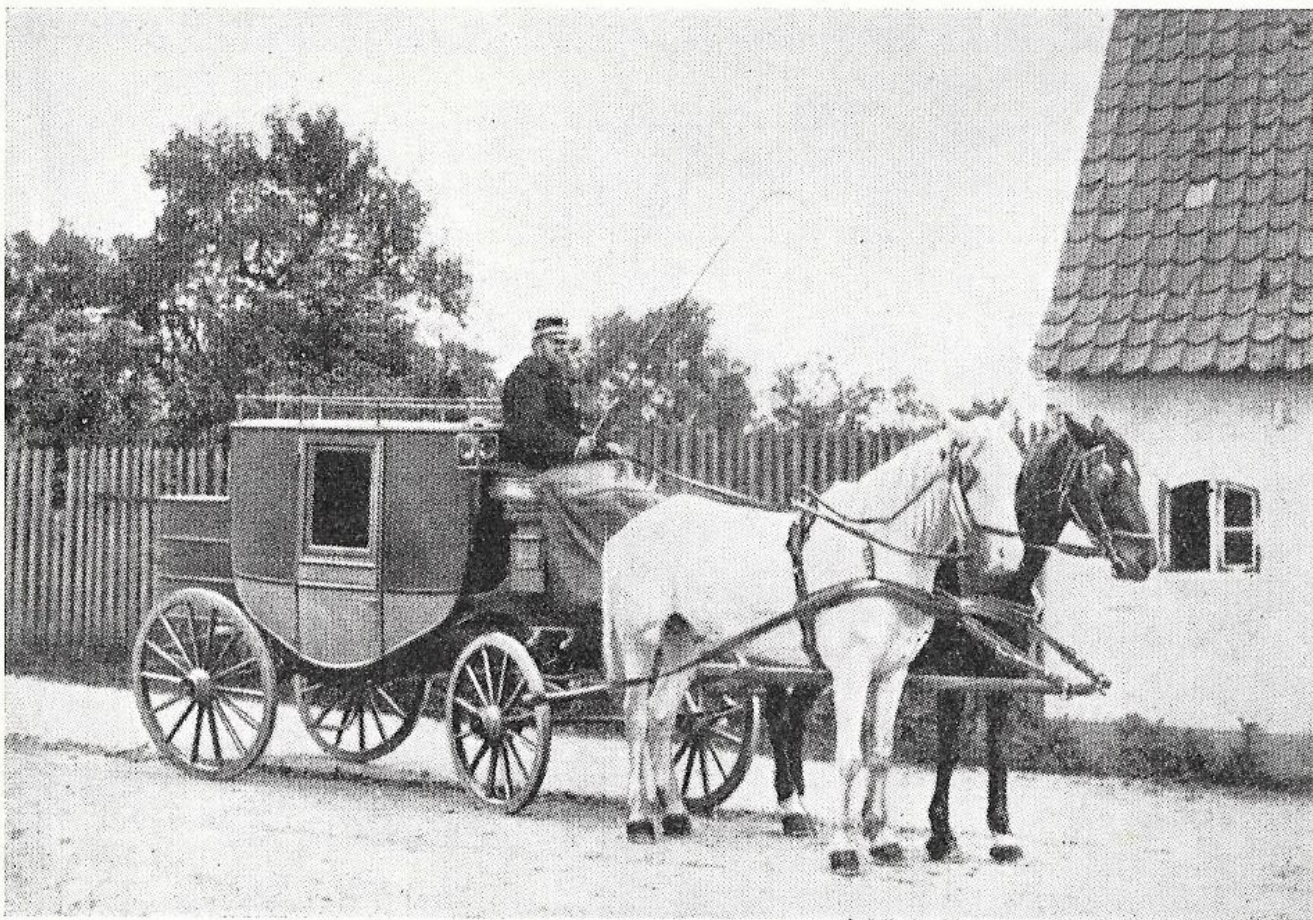
Men efterhaanden som Vingerne voksede ud, fik vi det akkurat ligesom Faders Kyllinger og kunde ikke nøjes med den os beskikkede Plads i Solen. Kyllingerne kunde ikke nøjes med den store Gaard, I men vilde absolut ind i Haven; vi kunde ikke nøjes med Gaard og Have, men vilde absolut ud paa Gaden. Dette var iøvrigt altid ufarligt, for Færdsel var der ikke noget af, Cykler kendtes endnu ikke, langt mindre Biler, og af Vogne kom der kun Diligencen to Gange i Døgnet i hver Retning, og den ene Gang var endda om Natten. Ja, og saa Købmand Beckers og Bønnelyckes Arbejdsvogn, naar der var Skibe i

Havnen og kørtes Korn til disse eller Træ fra dem. Ak ja, de gode gamle Diligencer, der var den eneste Forbindelse med Omverdenen. Det var nogle vældige, gulmalede, lukkede Skrumler, i hvilke der kunde sidde 4 Personer, og bag paa var der saa en Udbygning med Laager, hvori Postsækkene opbevaredes, og Laagerne spærredes med Jernstænger og Hængelaas.

Der var to, den ene førtes af Niels, en gammel Kæmpe med et vældigt hvidt Skæg til midt paa Brystet, den anden af Christen med et ildrødt Skæg. Begge havde røde Kavajer og lignede Julenisser, de havde hver et stort Horn, men ingen af dem kunde blæse paa det. Det blev kun til nogle isolerede Lyde, der fik alle Byens Hunde til at hyle. Men Postens Ankomsttid var fuld af Spænding. Naar Niels hørtes trutte, saa kom der straks Observatører til alle Byens Gadespejle. De, der ikke havde saadanne, kiggede ud mellem Gardinerne, og saa vidste hele Byen med det samme, at Gartnerens Viola var kommet hjem med Kærest paa, eller at der var kommet en Københavner i Besøg hos Skræder Vip. (En Fremmed var altid "Københavner", selv om han kun var fra Maribo).

Jeg har altid stillet mig kritisk og vantro over for Beretninger om hurtig Diligencekørsel, thi denne, som jeg har kendt, kørte med Sneglefart. Den skulde bruge 7 Kvarter om de to Mil (16 km) til Nykøbing Falster, hvorfor det sidste Stykke af Vejen altid kørtes i Skridtgang. Til daglig var der kun faa Passagerer, ved Højtiderne kunde det hænde, at Posten kørte med 5 à 6 Bivogne.

Nu skulde man tro, at det var let at komme med, men tværtimod! Man skulde dog ikke ligefrem skriftligt andrage derom, men mindst 3 Timer før Postens planmæssige Afgang skulde man personlig henvende sig paa Posthuset, og der blev man underkastet et længere Forhør, hvis Resultat blev nedskrevet paa en Billet. Denne rummede saaledes en hel Levnedbeskrivelse.



Diligencen.

Drengestreger m.m.

Nej, Gaderne rummede ingen Farer for os. Det var snarere os, der var Faren, naar vi kom en halv Snes Dreng løbende med Trillebaand eller spillende Top fra den ene Ende af Gaden til den anden. Trillebaandet kunde havne i Skørterne paa en gammel Kone, og Toppen kunde hoppe saa højt, at der gik en Rude!

Men paa Gaden fik vi jo Kammerater, Købmand Gravesens 3 Dreng, Slagter Eriksens 3 do., og saa var vi jo en Bande. Og opfindsomme var vi. Min Broder Valdemar havde som lille den Uvane, at han sladrede. Ikke af Ondskab, han var den bedste af os allesammen, men han var saa optaget af, hvad vi ældre foretog os, at han ligefrem ikke kunde holde tæt med det. Men det kunde vi jo ikke finde os i.

Og en Dag, da vi havde noget ekstra for, fandt vi paa Raad til at blive af med ham. Vi skar en Klædesnor i Stykker, bandt et Stykke om hver af hans Arme og Ben, og i disse Tove bandt vi fire store Stykker Favnebrænde. Saa blev han anbragt paa Ryggen paa en Græsplæne i Haven, og Brændestykkerne flyttet saa langt ud, saa han laa som et Andreaskors, hvorefter vi stak af.

Hvornaar og hvordan han slap løs, ved jeg ikke, men næste Dag, der var en Søndag, blev Otto og jeg lukket inde, medens hele den øvrige Familie gik den sædvanlige Søndagstur i Grevens Have og Skoven, hvilken som Regel var forbundet med et Par Kager hos Madam Sick i en lille Skovpavillon.

Da vi havde været indespærrede en Times Tid, kom Faster Marie paa Besøg. Hun kunde gaa lige ind i Huset, for man laasede aldrig sine Døre dengang - det var som paa Frode Fredegods Tid - og da vi hørte hende, kaldte vi paa hende og raabte, at hun skulde lukke op. Hun kom saa, og vi spurgte, om hun vilde tale med Fader.

Næppe havde hun sagt ja, før vi som skudt ud af en Kanon for forbi hende og i Galop helt ud i Skoven. Her fandt vi snart Familien og raabte til Fader: "Fader, du skal komme hjem, Faster Marie vil tale med dig"! Vi forbedrede ikke vor Status ved den Lejlighed, tværtimod, men hvor var det en herlig Fornemmelse at føle sig frie igen.

Jeg kommer i Tanke om en anden lille Indespærringshistorie. Søster Mimi og jeg, der var saa lille, at jeg ikke kunde tale rent, havde Tvangsophold i Spisestuen. I et af Vinduerne stod en stor, pragtfuld Nerie, og paa hver Side af denne stod vi og kiggede ud paa Gaden og mulede. Pludselig snuppede Eva (Mimi) et Blad af Nerien og rakte det til mig: "Der har du et Spillekort". Jeg var ikke sen til at følge Eksemplet: "Der har du et Bille-kort", Og saa faldt vi i Ekstase. Det ene Spillekort blev hevet af efter det andet, og først da der ikke var flere, saa vi, at vi havde gjort noget forfærdeligt. Saa kom Reaktionen! Hun tissede i Bukserne - eller Mamelukkerne - og jeg var meget nær ved det samme. -

Nej, Gaderne rummede ingen Fare. Værre var det, da Vandet begyndte at drage. Jeg husker min første Deltagelse i et Drama. Jeg var vel 6 Aar, og med Valdemar ved Haanden og moderlig Ordre til at passe godt paa ham var jeg spadseret ned til Havnen for at se paa Damperen. En saadan - først "Møen", senere "Ørnen" - der besørgede Gods fra København til Ruten Masned Sund, Stege, Nykøbing F. og Nysted, kom en Gang ugentlig.

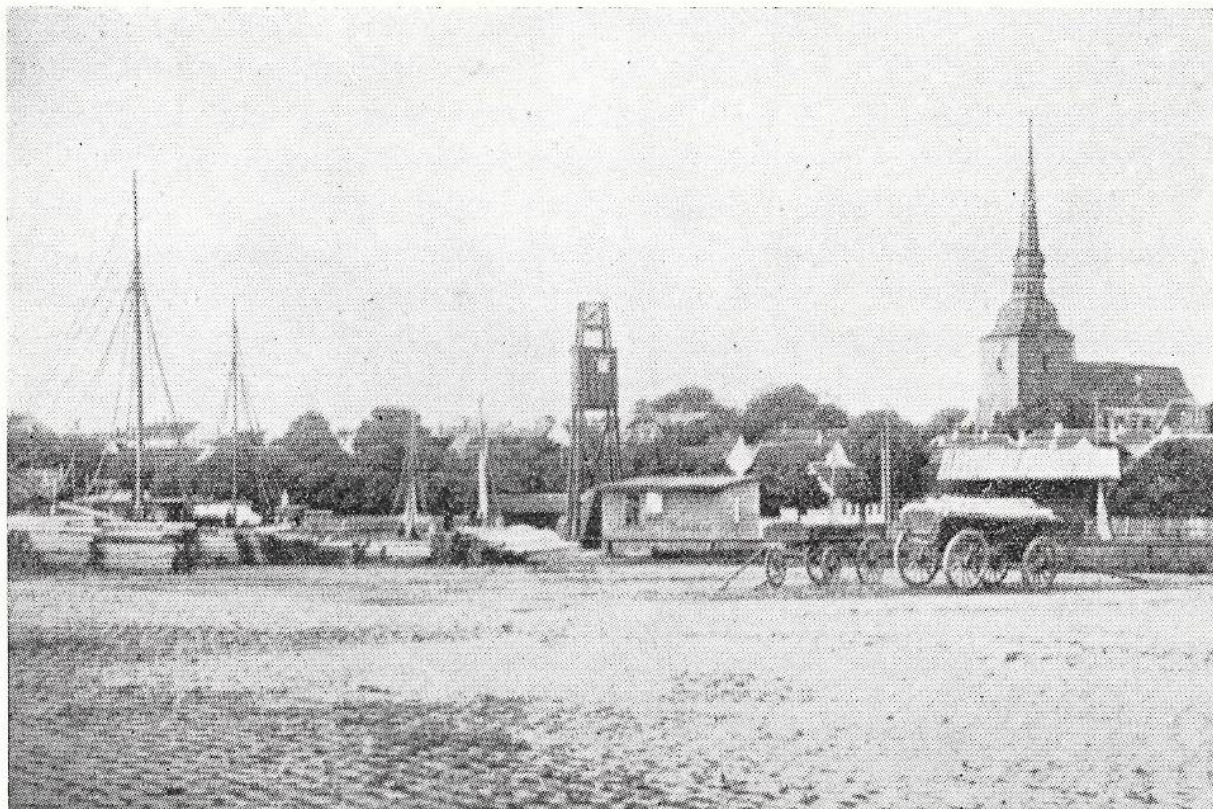
Diligencen var altsaa alligevel ikke eneste Forbindelse til den store Verden! Dette Skibs Ankomst var i endnu højere Grad Genstand for Afgudsdyrkelse end Diligencen, og hver Gang det kom, skulde vi ned og beundre det. Vi kom altsaa til Havnen og stillede os op og gloede.

Nu var der i den lille By en halvtosset Skræder, Christensen, der meget ofte drak sig fuld, og saa var han farlig, slog og sparkede, hvem han kunde faa fat i, og derfor altid omgivet af en drillende Drengeskare. Denne Skræder var netop i Affekt den Dag, og da han saa et Par af sine Fjender, væltede han sig ind paa os med det Resultat, at min lille Broder forsvandt ned mellem Skibet og Bolværket. Heldigvis var der jo Hjælp i Nærheden, og Byens stoute Havnefoged Eskildsen styrtede til og fik Drengen op.

Jeg traskede hjem med ham, begge to tudbrøgende, og kom ind til Moder med det Udraab: "Moder, Valdemar er druknet!" Da brast hun i Latter. Og saa viste det sig, at Skræderen samme Morgen havde "slaaet" Fader for en Krone, saaledes at vi selv havde betalt for Drukningen og Drikningen!

Men Sporene skræmmede ikke. Snart gik vi til Søs i Madam Jacobsens lille utætte Jolle, som altid var til at faa til Laans; vi lærte baade at ro og vrikke os frem, og længe varede det ikke, før vi dristede os til at prøve med Sejl. Og saa foretog vi længere og længere Svømmeture. Det første Vove- stykke var ud til en Fortøjningspæl (duc d'albe) og tilbage igen. Senere udvidedes Turen til, at vi kunde svømme uden om tre af disse Pæle, saa var man helbefaren, men det var ogsaa en Strækning paa 5 à 600 m.

Engang jeg var paa Forsøgstur og ikke videre, end at jeg skulde hvile mig paa Pælen, viste det sig, at denne var helt nytjæret, og da jeg omklamrede den, fik jeg Bryst, Arme og Hænder fulde af Tjære. Det kostede min Moder et helt Pund Smør at faa mig ren igen.



Nysted. Havnen.

Uden Jernbane, uden Telefon, uden Cykler og Biler, ja lyder det ikke unaturligt, at en By omkring 1885 kunde se saadan ud, men det var altsaa Tilfældet, og det var herligt. Lokale Aviser var der heller ikke, men i Nykøbing F. udkom to Aviser: Lolland Falsters Stiftstidende (Højre) og Rasmus Clausens Folketidende (Venstre), og disse var de eneste paa hele Falster og den østlige Halvdel af Lolland.

Årets højdepunkter og andre fornøjelser

Hvad var der da til at bryde det daglige Livs Ensformighed? Oh, der var Masser. Først de 3 Højtider, Jul, Paaske og Nykøbing Sommermarked! Ja, det Svar vilde mindst 90 pCt. af Byens Skolebørn have givet paa et Spørgsmaal, om de kendte de tre store Højtider.

I Julen var der altid Bal. Børnebal med Juletræ og en anden Dag voksent Bal. Men saa skulde man jo kunne danse, og derfor blev der sørget. Hver Sommer kom der til Byen en lang, leddeløs Skikkelse med lyse, stortærnede Benklæder, det var Skuespiller og Danselærer Rau. Han gik fra Hus til Hus i By og paa

Land og indtegnede Elever. Priserne var højst forskellige, for der akkorderedes meget, og hos nogle maatte han gaa meget langt ned.

Men Gæstgiveren - dengang var Værten paa det førende Hotel ikke engang Hotelejer - havde heldigvis for Rau en stor Flok Døtre, saa han fik gratis Logi og gratis Sal for at undervise disse. Og saa gik det da: Hop en - to - tre, sløb en - to - tre o. s. v. Vi Drengene betragtede det som et frygteligt og naturstridigt Indgreb i vor Sommerferie, men godt var det nu, at jeg fik lært det. For at forbedre Indtægterne holdt Rau en eller to Gange Aftenunderholdning, hvor han sammen med sin Kone spillede flere Smaastykker - altid de samme.

Julen i Hjemmet! Ja, den var vist saa traditionsbundet, at den ganske svarer til en Jul nutildags i et Middelstandshjem: Kirkegang, Risengrød og Gaasesteg, Juletræ, Gaver, Læsning af Julekort, Juleknas. Men nogen Forskel var der dog. Saaledes maatte vi selv hente vort Juletræ. Vi slog os sammen med Drengene fra et Par andre Familier, laante Snedker Bøjes Trækkevogn, medtog en Økse og drog saa ud i Folehaven, ca. 2 km. Her fik vi fat i Skovfogden, til hvem vi medbragte en 25 Øre, og saa viste han os, hvilke Træer vi maatte tage. Vi skulde altid have et, der kunde naa til Loftet. Tænk for 25 Øre.

Og saa lavede vi selv Pynten til Træet. Flere Aftener var vi beskæftiget med at klippe Hjerter og klistre Kræmmerhuse, samlede midt om Bordet i Spisestuen, medens Ilden knitrede i Porcelænsøvnene, og et Fad Æbler, der var ved at blive stegt, udsendte en herlig Duft, det var vel nok dejligt! Indledningen til Julen var den Dag, da Sirupskagedejgen blev lavet, svøbt i et Stykke Lærred og sat op paa Kakkelovnen. Det skete omtrent en hel Maaned før Juleaften, saa lang Tid tog det at lave Sirupskager den Gang! Paasken gav jo ikke Anledning til nogen Fornøjelse, og Nykøbing Marked har jeg ikke overværet, det fik vi ikke Lov til.

Men der kom jo et Efterslæt, idet en Del af de Forlystelser, der besøgte Markedet, benyttede Lejligheden til ogsaa at tage Told af vor lille By. Der var Morten Myg med sin Karrusel. Et gammelt skrøbeligt Eksempel af Arten, men for os et Fepalads. Fra det Øjeblik han begyndte at stille Karrusellen op, og til den blev taget ned, tilbragte vi al vor Fritid paa Pladsen! Og kørte alle de Ture, som vi kunde skrabe Penge sammen til. Turene var efter vor Formening uforskammet korte, de kostede jo dog fem Øre, og vi sang derfor følgende Vise:

"Morten Myg han slaar paa Trommen,
Stechmann drejer Liren om.
Laura be'r om lidt i Lommen,
Konen raaber kom, kom, kom.
Tingelingeling, nu kører vi,
tingelingeling, nu er det forbi."

Saa var der Cirkus Otto Glauert. Selv red han Skoleridning paa sin kulsorte Hingst, der hed "Esmeralda"; han har vel troet, at Esmeralda var et Mandfolk. Desuden optraadte han som Bryder. En stor Skare af Børn, der senere blev kendte Cirkusfolk, red Jockeyridt, gik paa Line, var Klowner o.s.v. Konen, der var meget fed og havde Sølvkanyle i Halsen, solgte Billeder. Det var et rigtigt Familieforetagende. Engang udlovede han 100 Kr. til den, der kunde kaste ham i Brydning. Vi havde dengang en stor, kraftig, svensk Pige, der hed Ida, og hun fik jo Lyst til at tjene de mange Penge. Hun spurgte først Moder, om hun maatte, men Moder forbød det og sagde, at hun ikke maatte gøre sig til Grin.

Men om Aftenen annoncerede Glauert, at der til Brydekampen havde meldt sig en "Miss N. N.", og ind i Manegen traadte Ida. Hun var iført lyserødt Trikot, .der var for snævert, og hun saa gyselig ud.

Saa begyndte Kampen, og den varede ikke ret længe, for Ida tog Glauert, løftede ham højt i Vejret og kastede ham derefter til Jorden med et Brag. Men i det samme revnede hendes Trikot bag paa fra øverst til nederst. Der blev Jubel i Teltet, men Ida fik skam ikke sine Penge, for Glauert hævdede, at hun ikke havde brugt Bryderreglerne, og det havde han maaske Ret i.

En anden Dag var der en af Byens Borgere, der troede, at han var vældig stærk, der forsøgte sig. Han blev imidlertid kastet i et øjeblik. Nogle Dage efter hængte han sig, og Folk fortalte, at det var af Skam over sit Nederlag. Men det var vist økonomisk Misère.

Garibaldi! Det omvandrende Orkester. Han blæste paa Sækkepipe, men paa Hovedet havde han et helt Metaltaarn besat med smaa Klokker - det lignede et kinesisk Tempel en miniature - og paa Ryggen havde han en stor Tromme! Til Albuerne var fastgjort Trommestikker. Oven paa Trommen var et dobbelt Bækken, fra dette gik en Snor gennem Trommen og ned til hans ene Hæl, saaledes at han kunde slaa Bækkenerne sammen, naar han sparkede lidt ud med Benet. Hvor var han betagende, og hvor gjorde vi os Anstrengelser for at faa ham til at sparke.

Omrejsende teaterselskaber og dilettantteater

Af og til kom der jo ogsaa et omrejsende Skuespillerselskab. Jeg husker lange William Petersen, der opførte nogle gyselige Stykker, "Lumpacivagabundus", "Greven af Monte Christo" og "Rocambole", hans Kone var Primadonna til langt op i Aarene, men hun var ogsaa meget smuk - det blev der da sagt, selv havde jeg ikke megen Forstand paa kvindelig Skønhed dengang. Saa var der Spiers Selskab, der spillede virkelig god Komædie. Direktøren var gammel og blind, men hans Kone skal have været et ualmindelig dygtigt Menneske, og hun klarede det hele.

Under de Tidens vanskelige Rejseforhold blev et saadant Selskab en halv Snes Dage, selv i en saa lille By, og Truppens Medlemmer boede saa privat hos Byens Familier. Der var langt større Teaterinteresse i Byerne dengang, end der er nu. Der spilledes saa et nyt Stykke hver Aften. Sceneudstyret laantes hos Byens Familier - vi havde saaledes en Gyngestol, der stadig var med - og det var jo stundom lidt pauvert. Men der spilledes Bjørnson, Ibsen og Hostrup, og tit var det virkelig god Komædie.

Desuden spilledes der Dilettantkomædier, og disse medførte en Del Forlovelser. Der afholdtes Maskera-der; jeg erindrer i hvert en, hvor Mor og Tante Vilhelmine (Onkel Fritz' Kone) klædte sig ud i Sovekam-meret som to af Konerne fra "Barselstuen", medens Fader paa sit Kontor iførte sig en pragtfuld gul Sil-kejockeydragt, medens jeg løb frem og tilbage mellem disse to Fæstninger og kiggede ind af Nøglehul-lerne. Damerne drog af, hver slæbende paa en stor Puddelhund.

Privat selskabelighed

Og saa var der en Masse Selskabelighed. Store Middage med 5-6 Retter Mad og 3 Slags Vin, og saa holdt de Taler allesammen. Fader købte et lille Anker Rødvin ad Gangen og tappede det selv af; saa ko-stede en Flaske god Rødvin 80 a 90 Øre, ja, det var dengang. Efter Middagen spillede Herrerne Regn-skabs-l'hombre med Krøllebéter. Belysningen var her to Stearinlys paa hvert Spillebord. Snart var Væ-relset indsvøbt i en Tobakstaage, saa der næsten ikke var til at aande, og der skylledes en Masse Cog-nacstoddyer ned. Men jeg stod som fasttryllet ved et af Bordene og stablede Jetons op for en af Spiller-ne, og det varede ikke længe, før jeg var inde i Spillets Hemmeligheder. Damerne sad med deres Haan-darbejde i den fine Stue og snakkede Tjenestepiger.

Hver Søndag Morgen kom Illustreret Tidende, og om Torsdagen kom Punch. Den var der altid Slagsmaal om. Om Søndagen skulde der bringes Aviser hen til Byfogden, en gammel Islænding, der hed Lassen. [der i 1867 efterfulgte Byfoged Jens Schwensen] Han havde den Fejl, at han altid kom næsten en Time for sent til Selskaber. Som den fornemste vilde han være sikker paa, at Selskabet var samlet, naar han kom. Engang fandt Fader paa at invitere ham til ½ Time før de andre, og saa kom han netop rettidig den Dag. Der blev Panik! Men om Søndagen vilde vi alle hen med Aviserne. Belønningen var nemlig to tør-re Korendekager, og man var jo nøjsom.

Hver Søndag Morgen fik vi ellers hver 2 Øre, som straks omsattes i en to Øres Basse, en saakaldt Snegl. Der boede en Bager, Johnsen, omtrent lige overfor, men undertiden hentede vi Basserne hos hans Kon-kurrent, Schrøder, der boede længere væk; hans Basser var meget større! Herover blev Johnsen vred, og han, der var Nordmand, sagde engang forarget til den anden: "Du tror, du er Bakere, du; du med dine

skæve Ben! Du baker Snekle som Hattepuller, næh, de skal være smaa, men med godt i. Fannen hakke me'!" Han var saaledes en Foregangsmand paa Omraadet "Remonse"

Sommerudflugter

[Min farbror,] Otto, f. 1838, havde en ganske ejendommelig Livsbane. Han blev dansk Jurist; var ogsaa med i Krigen og blev Løjtnant, senere titulær Kaptajn. Efter Krigen blev han Privatsekretær hos Baron Rosenørn Lehn paa Orebygaard (tidl. Udenrigsminister), og da han havde været der nogle Aar, gav den ham en Mølle i Forpagtning. Det skulde paa det Tidspunkt være Vejen til Rigdom, men Tiderne ændrede sig. Dampmøllernes Tid kom, og saa blev han, da den lolland-falsterske Jernbane aabnedes - ogsaa ved Baronens Indflydelse - anbragt som Stationsforstander ved denne Bane, først nogle Aar i Nr. Alslev, senere i Saksøbing. Han var Danmarks fineste Stationsforstander; høj og slank mødte han altid - militærisk velpudset og med hvide Glacehandsker - op paa Stationen.

Med denne Gren af Familien stod vi mest i Forbindelse. Hver Sommer havde vi en Skovtur i Charabanc til Hardenberg Slotshave [Krenkerup], og der stødte saa Familien fra Saksøbing til. Disse Skovture var Aarets Clou. Hardenberg forekom os som et fortryllet Rige. Vi stoppede op ved et Skovfogedsted, hvor man kunde faa Vand paa Maskine; her blev Madkurvene pakket ud, som Regel en vældig, kold Lammesteg, til hvilken der serveredes varm Sovs og Kartoffler, derefter Rødgrød!

Medens der dækkedes Bord, var vi Børn ude i Dyrehaven, hvor der gik en stor Hjord Raadyr og Daadyr. Efter at vi havde spist, skulde vi først ind og se Herskabsstalden; der var en 20 à 30 Køre- og Rideheste med Navne over hver Baas. Stalden var bygget sammen med et mægtigt Ridehus, i hvilket der var store Spejle fra Loft til Gulv. Derfra ud i Parken, og det var det bedste af det hele. Der var en Labyrinth. Med stor Hjerteklemmelse vovede vi os ind i denne, stadig med en bævende Frygt for, at vi aldrig skulde komme ud igen. Saa var der store Drivhuse med mærkelige Blomster, og Kanaler med mange Slags Svømmefugle. Nogle store Paafugle i Plænerne og endelig som det vigtigste et stort væltet Egetræ, hvis Stamme var udhulet og saa svær, at vi kunde gaa oprejst gennem den. Vi var imponerede og tænkte, at herligere Sted kunde der ikke findes i Verden. Derfra vendte vi tilbage til Skovløberhuset, hvor der blev dækket det herligste Aftensbord. Jeg drømmer endnu ofte om den herlige "røde Kartoffelsalat", som var en fast Bestanddel, og som ingen andre Mennesker har kunnet lave saa godt som min Moder og senere min Søster Olivia. Og saa gik det hjemad med Sang i den stille, dejlige Sommernat. Der var ingen af os, der kunde synge, men det gjorde ikke noget.

Min Faster

[Min far havde 5 brødre og] saa en eneste Søster, Anna Marie Constance, født 1843, der til Uheld for hende endda var den yngste af dem alle. Hvor maa hun være blevet forkælet, baade af Forældre og Brødre, og det havde sat sit Præg paa hende. Hun fik aldrig Lov til at lære nogetsomhelst af det, der har Betydning for at leve Livet. Det var jo Skik og Brug dengang, at en Datter af en Embedsmand ikke maatte nedværdige sig til at vaske en Kop af eller rede en Seng. Som hun selv sagde: "Det kan en Datter af en "virkelig Justitsraad" da ikke."

I den lille By fandtes der jo ingen, der var værdig nok, og heller ingen, der var rig nok til at ægte et saadant Stykke Nips, og saa forblev hun da "single" hele Livet. I Aarene fra 1874, da hendes Fader døde, og til 1890, da Moderen døde, havde hun dog en Slags Livsopgave i at passe Moderen. Det gik vist ikke af uden Gnidninger. Men senere fik hun en beklagelig Tilværelse, rejste fra den en Broder til den anden og var der et Par Maaneder; - de havde alle givet Afkald paa deres Arv til Fordel for hende, saa hun havde en lille Kapital - men det gik jo ikke saa godt! Hun stillede Fordringer, og hun kunde ikke taale Børnenes Støj! "Jeg bli'r saa nervøs, saa nervøs." Det var hendes stadige Udraab. Vi elskede hende ikke, og som de uartige Børn vi var, reagerede vi kraftigt og drillede hende tit ganske alvorligt. Hendes Tid hengik med at søge Legater og Adgang til Stiftelser og Klostre. Hun søgte alt, selv om der ikke var nogen-somhelst Mening i det. Til sidst lykkedes det hende at komme ind i et Kloster i Nykøbing F., og der levede hun sine sidste Aar. Hun blev 74.

Morskabslæsning

Saa lever vi Livet videre nede i den lille idylliske By. Jeg blev meget snart en vældig Læsehest, slugte fra 7 Aars Alderen, hvad jeg kunde faa fat i, og læste meget ofte noget, som jeg slet ikke forstod. Men det var meget vanskeligt at faa fat i Bøger. Selv havde vi saa at sige ingen. I Faders Kontor var der vel nok en stor Reol, men den var fyldt med juridiske Haandbøger, samt Lov- og Ministerialtidender. I Spi-sestuen hang en lille Reol; 3 Hylde forbundet med et Tov dannede 2 Hylde, der var maaske Plads til 20 Bøger.

Det var Marie Louise Schwartz' Romaner, "Grevnen af Monte Christo", og saa "Lampepudderens Datter", af hvem husker jeg ikke, noget skrækkelig aandelig Føde for en Dreng. Men saa var der en, der overstraaede alle de andre, og som blev taget frem og frem igen, det var Holbergs Komedier! Et fattigt Bibliotek, men saadan var det overalt, voksne Folk læste ikke dengang. Jeg erindrer ikke at have set mine Forældre læse andet end Aviser.

Dog var der et lille Lejebibliotek, maaske et Par hundrede Bind; men disse var saa fedtede, at de kunde hænge fast, hvis man kastede dem op mod en Væg. Der var "De tre Musketerer", Spielhagens "Hammer og Ambolt" og "Iwanhoe".

Men saa kom Onkel Ferdinand og forærede min ældre Broder og mig Bøger. Vi begyndte at samle. Først var det "Robinson Crusoe" og Coopers Romaner, derefter Ingemanns "Erik Menveds Barndom" og "Valdemar Sejr" samt Reuters "Landmandsliv". Den sidste har jeg vel nok slugt mange Gange. Saa fik min ældste Broder Lov til at abonnere paa Charles Dickens' samlede Værker, der udkom i smaa brune Hefter å 50 øre, og det blev vel nok en Oplevelse. Men yderligere laante jeg Bøger, hvor jeg kunde faa fat i dem. Jeg erindrer, at jeg i 8-9 Aars Alderen slugte Eugene Sue: "Parises Mysterier" (dengang med Tonen paa næstsidste Stavelse) uden at forstaa et Kuk af det, som ikke maatte forstaaes i den Alder. Men den Bog, der allerførst betog mig, var dog Kaalunds Dyrefabler. Hvor har jeg grædt mange Taarer over "den døende And" og "Hunden paa Stranden".

Uheld og ulykker

Tiden skred, og selv om den var ufarlig, som jeg har skrevet, gav den dog sine Ar. Min ældste Broder, Jens Emil, faldt en Dag ned fra en Sluse og brækkede en Arm. Selv slog jeg en Dag Hovedet mod et rustent Søm, da jeg sammen med nogle andre Drengene legede i en Købmands Kælder, hvor vi absolut ikke havde noget at gøre. Jeg kom ud derfra, og Blodet strømmede ned over Hovedet paa mig, men jeg blev jo saa af Kammeraterne slæbt hen til et Vandingstrug for Heste i samme Gaard, og her pumpede de saa Vand over Hovedet paa mig, til Vandet i Karret var lyserødt. Jeg gik saa ind til vor Huslæge, og han syede Flængen sammen. Det gjorde meget ondt, men dog intet imod, hvad det gjorde, da Traadene en Maanedstid senere skulde pilles ud igen.

Otto brækkede et Ben og laa med dette i Gibs i lange Tider, og det blev vist daarligt sat sammen og lidt kortere end det andet. Vor Læge, Johansen, havde i sin Ungdom været Læge paa Java og var vant til at behandle Niggerskaller, og han tog lidt haardt paa Tingene.

Valdemar masede som helt lille Dreng fuldstændig det ene Led paa sin Langefinger, idet han vilde smække en Laage i, men havde anbragt Fingeren paa et forkert Sted.

Knud blev kørt over af en Arbejdsvogn, men saa vidt jeg erindrer uden at komme til Skade. -

Påklædning

Hvordan gik man saa klædt dengang! Ja, Fader gik altid i Skødefrakke, en Mellemting mellem Jakke og Jaket, stærkt nedringet Vest og saa med hvid Manchetskjorte og nedfaldende Flipper og sort Butterfly. Han havde sit Ur i en lang tynd Guldkæde og sin Lorgnet i en dito, blot meget tyndere og saa lang, at den gik om Halsen paa ham. Han havde altid et stort, men meget velplejet Fuldskæg, var en meget state-



Kancelliraad Sophus Waldemar Schwensen og Hustru Othilia Grum.
(Bemærk Klædedragten!)

lig Fremtoning, og man kunde mærke, at han lagde Vægt paa at være det! Og som han var de andre Bedsteborgere i Byen. Lidt vel mavesvære var de. Danskerne har jo altid været velnærede, men som Hovedregel saa de godt og statelige ud.

Helt anderledes var det med Konerne. Der var ikke noget, der hed den slanke Linje. For det første var Smagen vist for det buttede, selv de helt unge Piger var da runde og trinde; men Konerne gjorde intet for at bevare en blot nogenlunde Figur. Naar en Kone havde faaet et Par Børn, saa hørte hun til de ældre, og saa blev der for de flestes Vedkommende ikke gjort nogetsomhelst for at bevare Skønheden. De spiste Flødekager om Kap ved Kaffegilderne. Ja, de havde jo nok nogle Stilladser, der kaldtes Korsetter, men disse gjorde kun ondt værre, idet de bare fordelte Fedtet paa forkerte Steder. Der blev ikke brugt Kosmetik af nogen Art; hver Dame havde en Flaske Esprit de Valdemar eller en Flaske Lavendelvand, det var alt.

Med den kropslige Renlighed var det jo saa som saa. Der var ikke Badeværelser i noget Hus, og naar der skulde fremskaffes et varmt Bad, var det stor Uejlighed. Der blev fyret under Gruekedlen i Vaskehuset, fyldt et Kar, og saa kom Susanne i Badet. Det skete højst et Par Gange om Aaret. Hvis man kunde tænke sig den Tanke, at der pludselig havde vist sig en Dame med røde Negle, saa var hun blevet lynchet.

Selvfølgelig fandtes der ogsaa Moder for Kvinder dengang. Men de blev bare ikke brugt i et saa lille Samfund. Lige som Herrekjolen skulde Damernes Selskabskjoler være for Livet eller i hvert Fald en stor Del af dette. Det var en sort, eller naar det gik højt en violet Silkekjole, der bestod af to Dele, Liv og Nerdel. Livet var med lange Ærmer, lidt nedringet foran, og hver Gang Kjolen skulde bruges, blev der riet hvide Blonder eller Rucher i Hals og ved Haandleddet.

De gifte Koner havde altid Kappe paa Hovedet, ogsaa til Hverdag, men Selskabskapperne var et helt lille Eventyr for sig. Det var somme Tider hele Kunstværker. Jeg husker min Bedstemoder - Justitsraa-

dindens - pragtfulde Haaropsætning. Et Virvar af Baand og Sløjfer, som ofte fristede mig til at lege med "Paryt", som Mine og Line i "Landmandsliv".

Nederdelen gik jo til Gulvet, helst med et lille Slæb. Det varede længe, før et ungt Menneske opdagede, at en voksen Kone havde Ben. Foran paa Brystet var der saa en stor Camée-Broche, og paa det venstre Bryst var hæftet et Guldur som et Ordenstegn. Det har altid forekommet mig at være en vanvittig Maade at bære et Ur paa. Men nedenunder denne Stads var der som Regel et tykt Skørt, en rød Uldklokke, Uldbukser og uldne hjemmestrikkede Strømper - Silkeben kendtes ikke dengang.

Der var derfor ingen Overraskelser i Pragtudfoldelsen ved Selskaber, enhver vidste forud, hvad de andre havde paa; men skete det en enkelt Gang, at een lancerede noget Nyt, saa var der ogsaa Stof for Samtalen hele Aftenen. Vedkommende blev jo vendt og drejet, og det skulde jo frem, hvad Tøjet havde kostet pr. Alen, hvor det var købt, og hvem der havde syet det o. s. v. Saa havde Tjenestepigerne, der ellers var Hovedemnet, Fred saa længe.

Til daglig var Kjolerne ogsaa Liv og Nederdel, naturligvis uden Slæb, men hertil kom endnu et Klædningsstykke, et uldent Sjal. Det var strikket i en Trekant med forlængede Ender, Midterstykket laa paa Ryggen, hvorefter Enderne blev krydset foran og derpaa bundet sammen paa Ryggen. Det har vist været vanskeligt at faa rigtig varmt i Stuerne dengang - vi Børn mærkede det jo ikke, men Kvinderne var da altid saa sært bultrede ind. I Arbejdstiden kom hertil et stort Forklæde fra Hofterne og ned til Gulvet!

Jeg har selvfølgelig set baade Tournyrer og Pufærmer og Skinkeærmer og andre Fiksfakserier, men ikke paa de gifte Koner derhjemme. Og en nøgen Skulder, eller lidt Bryst, endsige da et Stykke Ryg! Aldrig! De unge Piger var jo lidt mere farverigt paaklædt, om Sommeren i skotsktærkede Bomuldskjoler og, naar de skulde være fine, hvide Mousselinskjoler, men for at der ikke skulde ses for meget af de uartige Ben, gik de med noget, der hed Mamelukker, en Slags korte Bukseben, der saas fra Knæene og til midt paa Læggene; de var hvide og udstyrede med Blonder.

I det hele brugtes Blonder i vældige Masser, de unge Piger var altid i Færd med at hækle; Blonder brugtes om Hals og Haandled, til Mamelukkerne og i Form af noget, der hed "Mellemværk", til Hovedpuder og Lagener! Af de ældre brugtes de som tidligere nævnt til Kapperne. Der var derfor ogsaa endnu mange, der lærte at kniple, og i hvert Hjem fandtes mindst eet Kniplebrædt.

Drengenes Dragter var umaadelig upraktiske, til daglig korte Bukser, Jakke og Vest, hvortil jo hørte Kravetøj. Under det havde man en Skjorte og et rødt Flonels Livstykke, der knappedes paa Ryggen, og fra hvilket der udgik lange Elastik-Strømpebaand. Hvor vi Drengene dog hadede disse "Pigeklæder" og kæmpede for at blive dem kvit. Naar vi skulde til Fest, fik vi blaat Matrostøj paa. Men iøvrigt saa vi som Regel gyselige ud, den ene arvede jo Tøj efter den anden, og det blev brugt, til det hverken havde Form eller Farve og ikke kunde hænge sammen længer. -

Dagligt liv i det store hus

Omkring 1880 var Huset blevet fyldt til Sprængpunktet, det var ikke muligt at skaffe Sovepladser til alle de Børn, et Par sov i Spisestuen, og saa besluttede Fader sig til at bygge en Kvist paa ud til Gaden. Den blev saa bred, at der kunde blive tre Værelser, hvoraf det midterste skulde være Skolestue, de to andre Soveværelser for de største Drengene og de største Piger. Der blev kun anbragt Kakkelovn i Skolestuen, saa Soveværelserne var meget kolde om Vinteren; om Morgenen var der Is baade i Vandkanden og i Natpotten, og jeg erindrer, at engang, da jeg skulde tage Vandkanden, faldt den fra hinanden, og der stod en Isbiok i Stedet. Uh ha, hvor vi sommetider frøs. Ja, man skulde være haardfør dengang.

Skulde man et større Ærinde om Natten, maatte man klæde sig helt paa og ned i Gaarden; det kunde jo ske, men man vænnede sig til at afgøre Forretningerne i Tide. Men naar det var Vinter eller mørkt, var det alligevel ubehageligt; ikke saa faa af os var mørkerædde, og som Regel gik man derud to og to. Naar

En skulde, gik det ikke stille af, men der spurgtes højlydt: "Hvem vil med paa Lokum"! Dette var ogsaa saa stort, at der kunde sidde to ved Siden af hinanden; der var et stort Hul for voksne og et mindre for Børn, og heraf opstod den mærkelige Ærgerrighed, saa tidligt som muligt at turde sidde paa det store Hul.

I 1885 blev Otto og jeg optaget paa Herlufsholm. For hans Vedkommende blev det nu ikke af lang Varighed, han havde gode Evner, men vilde ikke bestille noget, og han gjorde, hvad han kunde for at komme ud igen, og det lykkedes ham efter to Aars Forløb, selv om han ikke drev det saa vidt som en vis Basthelm, der skrev en dansk Stil paa 24 Ord med 26 Stavefejl! Man skulde tro, at det var umuligt, men det skete faktisk. Han blev senere en meget dygtig Handelsgartner!

Men inden man kunde komme ind paa Skolen, var der jo noget, hed Optagelsesprøven, Livets første store og alvorlige Prøve. Vi rejste over til denne sammen med vor Fader. Det gik ikke saa nemt, som det gaar nu, men var en hel Udenlandsrejse. Op Kl. 3 om Natten og af Sted Kl. 4 i den sure Diligence til Nykøbing. Her var der næsten en Times Ophold, af hvad Grund ved jeg ikke, saa fattede Toget langsomt af til Orehoved. Her var der atter en god Times Ophold, thi alt Rejsegodset og andet Gods skulde læsses ud af Toget og bæres fra dette og ned i Lasten paa det ventende Dampskib. Naar dette var sket, sejlede Skibet til Masnedsund, og her foregik den samme Omlæsning i omvendt Orden fra Skib til Tog, hvilket ogsaa tog over en Time. Saa endelig kom der lidt Gang i Tingene igen, men der var lange Ophold og rangeredes ved hver Station, saa hen paa Eftermiddagen naaede man Næstved. Disse Tog naaede København Kl. ca. 19 og var altsaa over et halvt Døgn om at komme fra Nykøbing til København. Iltog eksisterede ikke, ja ikke engang Persontog, det var altsammen blandede Tog.

I Næstved blev vi sammen med fire eller fem andre Aspirantfamilier indkvarteret i Festsalen paa Hotel "Vinhuset", det var det eneste Sted, vi kunde faa Logi! Men der blev opstillet nogle smaa Skærbrædter mellem de forskellige Lejligheder. Midt paa Gulvet søgte vi Drengene saa at fraternisere. Der kom en hen til mig - Postmestersøn fra Herning - og spurgte, om jeg skulde optages i iste Klasse. Da jeg bejaede det, sagde han: "Det kan du ikke komme, for der er 26, der prøver, og der kan kun optages 4, og jeg skal op."

Jeg mente, at han da kun kunde optage een Plads, saa der var Chance alligevel, hvilket han ikke vilde indrømme. Næste Dag blev jeg optaget som Nr. 1 af 5, medens Herningdrengen slet ikke kom i Betragtning. Han fik Lov at komme ind i Forberedelsesklassen, men forsvandt hurtigt herfra. Han egnede sig ikke for Herlufsholm.

Det er den eneste Gang i Livet, jeg rigtig har brilleret ved et Eksamensbord, senere blev det sløjere! Ved selve Optagelsen, der begyndte Kl. 8 næste Morgen, havde vi først skriftlige Opgaver i dansk Stil og Regning; derefter blev vi delt i smaa Hold og førtes saa fra det ene Klasseværelse til det andet. I hvert var der oprettet et Tribunal af 2 Lærere, der følte os paa Tænderne i de forskellige Fag, og saa blev vi færdige hen paa Eftermiddagen. Saa var der Lærermøde, hvor vor Skæbne blev afgjort. Det varede længe, og vi var meget nervøse.